

Tájékoztató

a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetéről, fejlesztésének főbb irányairól, feladatairól, az 1999-ben bekövetkezett rendkívüli események tapasztalatairól

Tisztelt Országgyűlés Önkormányzati és Rendészeti Bizottság Rendészeti Albizottsága!

Felkérésükre a büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzetének és fejlesztésének főbb irányáival, feladataival, az 1999-ben bekövetkezett rendkívüli eseményekkel kapcsolatos adatokat, tényeket, információkat, valamint elgondolásokat, koncepciókat, terveket áttekintettem és összegeztem. Az áttekintő-összegezõ (elemzõ-értékelõ) munka eredményéről a tisztelt albizottságot a következõkben tájékoztatom.

I.

A büntetés-végrehajtás jelenlegi helyzete, fejlesztésének főbb irányai, feladatai

A Büntetés-végrehajtási Szervezet (a továbbiakban bv.) tevékenységét jogszabályok és belsõ (IM és bv.) rendelkezések határozzák meg. A jogszabályok közül kiemelten fontos a bv. szempontjából a Büntetõ törvénykönyvrõl szóló 1978. évi IV. törvény, a Büntetés-végrehajtási Szervezetrõl szóló 1995. évi CVII. törvény, a büntetés-végrehajtási szervezet Szolgálati Szabályzatáról szóló 21/1997. (VII. 8.) IM-rendelet, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló, több törvénnyel módosított 1979. évi 11. törvényerejû rendelet, a szabadságvesztés és az elõzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (XII. 12.) IM-rendelet.

A jogszabályi meghatározások szerint a bv. olyan állami fegyveres rendvédelmi szerv, amely végrehajtja a szabadságvesztéssel járó büntetéseket, intézkedéseket, büntetõeljárású kényszerintézkedéseket, a szabálysértés miatt kiszabott pénzbírság átváltoztatása folytán megállapított elzárásokat, az idegenrendészeti õrizeteket.

A bv.-t a kormány az igazságügy-miniszter útján irányítja. A büntetések és intézkedések végrehajtása felett az ügyészség törvényességi felügyeletet gyakorol. A bv. költségvetése az IM költségvetési fejezetéhez tartozik.

A bv. szervezeti rendszerét a Bv. Országos Parancsnoksága (156 fõ), 31 büntetés-végrehajtási intézet és 7 intézmény (összesen 6478 fõ személyzettel), továbbá 12 gazdasági társaság (1133 fõ szabad munkavállaló, továbbá 765 vezényelt hivatásos személy, összesen 1878 fõ) alkotja. A bv. összlétszáma 8532 fõ. Ebbõl hivatásos 6402, közalkalmazott 997, szabad munkavállaló 1133 fõ.

A 31 intézetből 13 országos fegyház és börtön („végrehajtóházak”), ide tartozik továbbá a fiatalkorúak regionális bv. intézete Kecskeméten. 16 megyében működik – főként előzetes letartóztatottakat fogva tartó – intézet („előzetesházak”). Pest megyében nincs előzetesház, az e megyében előzetesbe helyezett fogvatartottakat lényegében a Fővárosi Bv. Intézet őrzi Budapesten. Két megyében (Nógrád, Csongrád) két országos fegyház és börtön (Balassagyarmat, Szeged) látja el az „előzetesház” feladatait is.

A 31 bv. intézetben a jogszabályban meghatározott normák szerinti 10 024 férőhelyen összesen 15 094 személyt (14 145 férfit, 949 nőt) tartanak fogva. A fogvatartottak létszámát jogi szempontból az előzetes letartóztatottak, nem jogerősen és jogerősen elítéltek, elzárásra beutaltak, idegenrendészeti őrizetesek alkotják.

Az intézmények (a Központi Ellátó Intézet, a Bv. Szervezet Oktatási Központja, Budapest, a Bv. Továbbképzési és Konferenciaközpontja, Pilisszentkereszt, a Bv. Továbbképzési és Rehabilitációs Központja, Igal, a Bv. Központi Kórháza, Tököl, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet, a Rendőrtiszti Főiskola bv. tanszéke) nevüknek megfelelő tevékenységet végeznek.

A 12 gazdasági társaság közül kettő faipari (Budapest, Szeged), három mezőgazdasági (Állampusztá, Baracska, Nagyfa), három textilipari (Sátoraljaújhely, Kalocsa, Sopronkőhida), három vegyes (Vác, Tököl, Márianosztra) egy cipőipari tevékenységet végez (Balassagyarmat).

A fogvatartottak közül 3367 fő fegyház-, 6409 fő börtön-, 709 fő fogház-, 194 fő fiatalkorúak börtöne, 124 fiatalkorúak fogháza fokozatban tölti büntetését. A fogvatartottak közül 704 fő külföldi.

Kriminológiai szempontból a fogvatartottak csoportjaiként különíthetik el az alacsony általános műveltségű, főként vagyon, élet, testi épség elleni erőszakos bűncselekményeket elkövetettek, a szervezett bűnözői körökhöz tartozó, és a „szabad életben” bűnöző életmódot folytatók, a viszonylag magasabb általános műveltségű, és intellektuális bűncselekményeket elkövetettek, továbbá a külföldi fogvatartottak.

A szervezett bűnözői körökhöz tartozó és a „szabad életben” bűnöző életmódot folytató fogvatartottak körében egyre jellemzőbb, hogy a büntetőeljárás során el nem vonható látens vagyonukból a jogszabályok keretein belül is magasabb börtönélet-színvonalat biztosítanak maguknak (például tv, rádió, sajtótermékek, élelem stb.). Gyakori az is, hogy az ilyen személyek – vagyoni hatalmuknál fogva – továbbra is részt vesznek az intézeteken kívüli bizonyos bűnöző csoportok irányításában, felhasználva a legális (levelezés, telefonálás, látogató fogadás, ügyvédi beszélő, munkavégzés), de az illegális lehetőségeket is (például rejtegetett rádiótelefon, levél-, üzenetküldés, korrupció stb.).

A bv. költségvetése 1999-ben 19,3 milliárd Ft. Ebből 6,5 milliárd Ft a személyi juttatásokra, 2,4 milliárd Ft a járulékokra, 5,6 milliárd Ft a dologi kiadásokra került (kerül) felhasználásra.

A bv. gazdasági társaságok 1999-ben 1 015 676 E Ft állami támogatást kaptak, az ipari gazdasági társaságok 39 421 E Ft tiszta nyereséget termeltek 1999. I. félévében. (A mezőgazdasági társaságok az I. félévben mérlegkimutatásra nem kötelezettek.)

A bv. jelenlegi tevékenységét az alábbi feszültségek, ellentmondások, problémák akadályozzák a legnagyobb mértékben.

A bv. személyi állományának utánpótlása jelentős gondokat okoz, főként a tiszthelyettesi, zászlósi, közalkalmazotti állománycsoportokban. Ennek oka a bv. hivatás népszerűtlensége, amelyet nem ellensúlyoz megfelelő anyagi elismerés. A bv.-állomány alacsony bérbesorolású, és évek óta nem kapott (például közalkalmazottak), vagy nem kellő mértékben kapott (például tiszthelyettesek, zászlósok) bérfeljesztést. Így a bv.-állomány bére elmaradt más fegyveres erők, rendvédelmi szervek állománya jövedelmétől. (A bv. közalkalmazottak havi átlagkeresete bruttó 45 312 Ft, a tiszthelyetteseké, zászlósoké 66 027 Ft, a tisztéké 123 276 Ft). A nem rendszeres személyi juttatások terén is jelentős elmaradás tapasztalható (például a ruházati utánpótlási illetmény a hivatásos állományúaknál 5000 Ft-tal, közalkalmazottaknál 6500 Ft-tal, az önkéntes nyugdíjpénztári támogatás havi 2 százalékkal, az utazási költségterítés 50 százalékkal, a beiskolázási segély évi 5000 Ft-tal, a havi albérleti hozzájárulás 9000 Ft-tal, a szemüvegterítési hozzájárulás 9700 Ft-tal elmarad a BM-szervektől, családalapítási támogatás és gyermekszületési támogatás nincs is.) A pályakezdő bv.-állomány lakásigénye szinte teljességgel kielégítetlen, a szolgálati lakásokban a jelenlegi állomány, és jelentős hányadában a nyugdíjasok laknak.

Mindezen okok is hozzájárulnak ahhoz, hogy a tiszthelyettesi, zászlósi állománycsoportba főként az érettségivel nem rendelkező fiatalok jelentkeznek, ugyanakkor a középiskolai végzettség jogszabályi előfeltétel a jelentkezéshez. Súlyosbítja a helyzetet az is, hogy a jelenlegi tiszthelyettesi zászlósi állományban több mint 1000 fő nem rendelkezik középiskolai végzettséggel.

A bv. intézetek jelentős hányada a XIX. század második felében épült. Bár létrehozásuk óta sok helyen történtek építészeti, kommunális, biztonságtechnikai fejlesztések, az intézethálózat – összehasonlítva például az Európai Unió, USA, Kanada stb. börtönviszonyaival – összességében korszerűtlennek minősíthető. Ugyanakkor amennyiben a kelet-európai, balkáni vagy dél-amerikai átlagos színvonalhoz hasonlítunk, a magyar viszonyok jobbnak minősíthetők. A korszerűtlen viszonyok egyaránt sújtják úgy a fogvatartottakat, mint a bv.-állományt, amelynek szolgálati (munka) feltételeit jelentik az intézeti színterek.

A bv. intézetekre a túlszűfolttság a jellemző. A túlszűfolttság az 1999. november 11-i állapot szerint országos átlagban 150 százalékos. (Ennél nagyobb zsűfolttság Európában egy nemzetközi összehasonlítás szerint csak Portugáliában tapasztalható.) Az ország egyes területein (ahol a bűnözés magasabb, vagy az elhelyezési lehetőségek szűkebbek) az országos átlagot is meghaladja a túlszűfolttság (például a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bv. Intézetben 227, a Fővárosi Bv. Intézetben 236, a Komárom-Esztergom Megyei Intézetben 248, a Veszprém Megyei Bv. Intézetben 321 százalékos). A 31 intézet közül mindössze kettőben nem éri el a férőhelyek kihasználtsága a 100 százalékot (Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet 93, Fiatakorúak Bv. Intézete 87 százalék). A túlszűfolttság negatív hatásai hátráltatják, nehezítik a fogvatartottak bizonyos emberi jogainak folyamatos biztosítását. A bv. intézetekben összesen 4949 zárka áll rendelkezésre, a több mint 15 000 fogvatartott elhelyezésére. A zárkák átlagos alapterülete 16,5 négyzetméter.

Mindezen körülmények növelik a biztonsági kockázatot, és több helyen szinte lehetetlenné teszik a bv.-állomány szolgálati (munka-) körülményeinek javítását is.

A bv. személyi állományának létszáma az intézetekben kevésnek ítéltető. Főként a biztonsági felügyelői, körletfelügyelői, munkáltatási felügyelői, nevelői állomány összlétszáma kevés. Mintegy 500 fő létszámnövelésre lenne szükség ahhoz, hogy például az intézetekben készülségi (objektumon belüli) szolgálatot lehessen működtetni, vagy nagyszámú túlóra nélkül megfelelő színvonalon ellenőrizve legyenek a fogvatartottak úgy a körleten, mint a munkahelyeken. Egy ilyen volumenű létszámnövelés megoldaná azt a gondot is, amelyet a bírósági tárgyalásokra történő előállítások jelentenek.

A bv. 1999. évi költségvetését 1998-ban hibás tervezéssel, alulfinanszírozás jelleggel alakították ki. Emiatt a bv. 1999. II. félévében gazdálkodási szempontból kritikus helyzetbe került, elindult az eladósodás irányába. Az intézetek nem tudták kifizetni a számlákat, nem álltak rendelkezésre a jogszabályokban meghatározott bérek, a túlszolgálati díj, az üdülési hozzájárulás kifizetéséhez szüksége elegendő éves fedezet. Nem állt rendelkezésre bizonyos fejlesztések (például egyenruházat- korszerűsítés, intézeti férőhelynövelés, az új létesítmény, a Venyige utcai új „előzetesház” eszközbeszerzése stb.) pénzügyi fedezete sem. Mindezek miatt a Bv. Országos Parancsnoksága kezdeményezésére az IM vezetése a kormánytól 297 millió Ft pénzügyi átcsoportosítások lehetőségét kérte, elsősorban azért, hogy a bérek, a túlórák, az üdülési hozzájárulás kifizetésre kerülhessen. Az átcsoportosítás a bv. költségvetése keretében megtörtént, de ezzel a fejlesztési, beruházási, férőhelybővítési célok megvalósulása hátrányt szenvedett.

A bv. 2000. évi költségvetési előirányzata (22,7 milliárd Ft) főként az intézeti rendszer fejlesztése (például a Venyige utcai objektum kialakításának befejezése, a veszprémi új bv. intézet létrehozásának megkezdése, a nyíregyházi, szolnoki intézetek bővítése) és a működési költségek terén magasabb pénzügyi lehetőségeket biztosít, mint az 1999. évi költségvetés. A bv. 2000-ben 352 fős létszámfejlesztésre kap lehetőséget a fővárosi Venyige utcai „előzetesház” működtetéséhez. Ugyanakkor a 2000. évi költségvetés előirányzatai közül a rendszeres, kötelezően előírt személyi juttatások vonatkozásában 536,3 millió Ft, a nem rendszeres, részben kötelezően, részben adhatóként előírt személyi juttatások vonatkozásában (más rendvédelmi szervek elért színvonalának biztosításához) 555,4 millió Ft nincs biztosítva. Ezen hiányosság fenntartása előrevetíti azt, hogy 2000-ben sem lesz lehetőség a bv.-állomány jövedelmi felzárkóztatására más fegyveres erők, rendvédelmi szervek színvonalára.

A bv.-fejlesztések főbb irányai, feladatai a következőkben összegezhetők.

1999. hátralevő részében be kell fejezni a Bv. Országos Parancsnoksága és az intézeti, intézményi, gazdasági társasági rendszer szervezeti korszerűsítését.

A Bv. Országos Parancsnoksága átszervezése már befejeződött. A viszonylag nagy létszámú (198 főállású, 17 részfoglalkozású), túlzottan tagolt (63 belső szervezeti egységből álló), túlzottan magas létszámú vezetővel (61 fő) működő szervezet (amelyben a gazdasági, személyügyi, nemzetközi, informatikai funkcionális szervek domináltak a bv. szakmai szervek hátrányára) átalakításra került. Az új szervezet 156 fős. A 156 státusból 100 olyan, amely köztisztviselővel is betölthető. Ezzel létrejött a „civilizálás” lehetősége. 61-ről 30-ra csökkent a vezetők, 36-ról 26-ra a belső szervezeti egységek száma. Ugyanakkor nőtt a bv. szakmai szervek száma. A Bv. Országos Parancsnoksága át-

szervezése terén ez évi feladat az ideiglenes állományszervezési táblázat, a Szervezeti és Működési Szabályzat véglegesítése, a munkaköri leírások kidolgozása.

Az intézet- és intézményrendszer korszerűsítése is befejezés előtt áll. Valamennyi intézet és intézmény új szervezetet alakított ki különös tekintettel arra, hogy 2000. január 1-jével bevezetjük a decentralizált létszám- és bérgazdálkodást. Ennek keretében az intézetek, intézmények parancsnokai, vezetői a szervezetek kialakításánál, működtetésénél a jelenleginél jobban használhatják fel a létszámkeretüket, a rendszeres és nem rendszeres személyi juttatások pénzügyi fedezeteit. A korszerűsítés keretében létrehozuk – 54 év után ismét – a Magyar Börtönlelkésziséget.

2000-től kezdődően fejlesztési főirány, hogy minden törvényes módon és formában növekedjen a bv. személyi állományának jövedelme, javuljanak élet- és szolgálati körülményei. E főirány megvalósításához emelni kell az állomány illetményét a kormány által meghatározott 8,25 százalékos mértékben, és jelentősen előre kell lépni a nem rendszeres személyi juttatások (ruházati utánpótlási illetmény, étkezési hozzájárulás, utazási költségtérítés, üdülési hozzájárulás, családalapítási támogatás, albérleti hozzájárulás, egészségügyi költségtérítés stb.) terén. Meg kell valósítani azt, hogy az állomány – főként az újoncok közül –, lakásvásárlási, lakásépítési kölcsönben részesülhessen.

Amellett, hogy több mint 1000 tiszthelyettest, zászlóst soron kívül be kell iskoláztatni a középiskolai érettségi megszerzése céljából, magasabb színvonalúvá kell tenni az utánpótlási tevékenységet is.

A költségvetési lehetőségek függvényében végre kell hajtani a 2072/1998. számú, a bv. intézményrendszer fejlesztéséről szóló kormányhatározatot. Ennek értelmében 2000-ben be kell fejezni a fővárosi Venyige utcai, mintegy 1000 fő fogvatartottat befogadó „előzetesház” építését, és az intézetet be kell indítani. Folytatni kell a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön rekonstrukcióját, valamint a nyíregyházi és szolnoki intézetek férőhely-bővítését. Új és kiemelt (2,2 milliárd Ft nagyságrendű) beruházásként meg kell kezdeni a Veszprémi Bv. Intézet kialakítását.

A bv. intézetekben olyan felújításokat kell megvalósítani, amelyek hozzájárulnak a fogvatartotti férőhelyek növeléséhez, a bv.-állomány szolgálati körülményei javításához.

A 2000. évi költségvetés országgyűlési elfogadása előtt kérnünk kell az Igazságügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium vezetését, a bv. tevékenységét figyelemmel kísérő országgyűlési képviselőket, bizottságokat, az Országgyűlést, hogy a bv. 2000. évi költségvetési előirányzataként tervezett fedezetet a rendszeres személyi juttatások vonatkozásában legkevesebb 536 millió Ft-tal, a nem rendszeres személyi juttatások előirányzatát 555,4 millió Ft-tal növeljék meg.

2000-ben ki kell dolgozni a bv. fejlesztési koncepcióját. A koncepcióban meg kell határozni a bv. rövid távú (2 éves), középtávú (8 éves) és hosszú távú (12 éves) fejlesztésének irányait, feladatait.

A koncepciónak a jogalkotási (jogalkotás-kezdemenyezési és a belső rendelkezési), jogalkalmazási (bv. szolgálati módszerek, eljárások, technika), utánpótlási, oktatási, a bv.-állomány élet- és szolgálati körülményeinek javítási, az intézeti- intézményi-gazda-

sági társasági fejlesztési, informatikai, fegyverzeti, járműparki, ruházati, sajtó- és kommunikációs fejlesztési területeket szükséges tartalmaznia.

II.

A büntetés-végrehajtásban 1999-ben bekövetkezett rendkívüli események tapasztalatai

A bv. rendkívüli eseményei közül a fogolyszökések, hivatásos személyek elleni erőszakok, a fogvatartottak intézetben belüli, egymás sérelmére elkövetett súlyos testi sértései, természet elleni fajtalanságai, kényszerítései, a kábítószerrel való visszaélései, valamint a fogvatartottak ideiglenes intézetelhagyásai során elkövetett bűncselekmények alkalmasak leginkább arra, hogy minőségi szempontként szolgáljanak a bv. működésére vonatkozóan, vagy a közvélemény, a pártok, a média érdeklődésére számot tartsanak.

1999-ben a bv. intézetekből 1999. november 11-ig 13 fogolyszökés történt. Tizenkét esetben egy-egy személy szökött meg, egy esetben két fő. A szökések főként az intézetben kívüli mezőgazdasági munkaterületekről történtek (8 eset). Két alkalommal a bíróságra történő előállítás során történt szökés. Ebből egy esetben a fogvatartott egy illemhelyen, segítői által elrejtett fegyvert magához véve, a kísérő felügyelőt lövéssel megsebesítve szökött meg. Két esetben az intézetek területén levő munkahelyről, egy esetben zárkából (a kondicionálóterem mennyezetét kibontva, és a kerítésen átmászva) két fő szökött meg. A megszökött 14 főből viszonylag rövid időn belül 10 főt elfogtak, 4 fő jelenleg is szökésben van. A 14 megszökött személyből három szökésének ideje alatt vagyon elleni bűncselekményeket is elkövetett.

A szökések tapasztalatai arra utalnak, hogy meg kell erősíteni a munkahelyek – ezen belül különösen a mezőgazdaságiak – biztonságát. Ismét létre kell hozni a korábban megszüntetett lovasszolgálatot, növelni kell a szolgálati kutyak számát, a biztonságtechnikai rendszer fejlesztésével összhangban. Ebben az évben a fogvatartottak 27 esetben követték el hivatalos személy elleni erőszakot a bv. területén. A hivatalos személy elleni erőszakot főként a körletfelügyelők meglökésével, megrúgásával, megütésével követték el. Egy esetben pisztollyal, egy esetben a rendszeresített, úgynevezett „gyenge pengéjű” késsel, egy esetben pedig seprűnyéllel támadtak a felügyelőkre. A cselekmények során 8 felügyelő szenvedett testi – ebből egy fő súlyos, 8 napon túl gyógyuló – sérülést. Kilenc fogvatartott is megsérült, mindegyik esetben 8 napon belül gyógyuló sérüléseket szereztek. Valamennyi esetben büntetőeljárás indult a fogvatartottak ellen. Az esetek közül külön említésre méltó a Magda Marinko által elkövetett cselekmény, akit korábban életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. Nevezett azért támadt az őt zárkájába visszakísérő felügyelőre, mert a szabad levegőn történt tartózkodásából visszatérve – ugyanúgy, mint minden eddigi alkalommal – megmotozták. Tettének oka a börtönártalmakból eredő személyiségzavarral magyarázható.

1999-ben a fogvatartottak 45 esetben követték el egymás sérelmére a súlyos testi sértés bűncselekményt. A súlyos testi sértések főként a verekedések során keletkeztek. Kényszerítés bűncselekményt 14, természet elleni fajtalanságot 20 esetben követték el a fogvatartottak.

Az előzőkben említett, 1999-ben elkövetett fogvatartotti bűncselekmények nagyszámúrendjükben azonosak a korábbi évek átlagaival.

Ugyanez nem állítható a kábítószerrel való visszaélésekre, amely a korábbi évekhez viszonyítva jelentősen megnőtt. Amíg e bűncselekményt 1997-ben hat, 1998-ban négy alkalommal, addig 1999-ben 16 esetben követték el, pontosabban 16 eset vált ismertté.

Ezekben az esetekben a zárkaellenőrzések során, a gyanús rosszsullétek után találtak különféle kábítószereket (cannabis, amfetamin, heroin, THC) cigaretta, bélyeg, tableta, kapszula, folyadék, kevert dohány formájában. Több helyen fedeztek fel a zárkaellenőrök véres, kábítószeres orvosi fecskendőket is.

1999-ben a következő rendkívüli események keltették fel leginkább az állami vezetést, a pártok, a média, a közvélemény érdeklődését.

Február 2-án a többszörösen büntetett előéletű Döcher Györgyöt, aki a Budapesti Fegyház és Börtönben töltötte 5 év börtönbüntetését lopás, önbíráskodás, csalás, magánokirat-hamisítás, zsarolás, személyi szabadság megsértése, lőszerrel és robbanóanyaggal való visszaélés bűncselekménye miatt, és enyhébb végrehajtási szabályok alá helyeztéként a FRUZSINA Bt. által üzemeltetett vendéglátó-ipari egységben, a Budapest XV. kerület, Szent Korona út 25/A sz. alatti eszpresszóban dolgozott, ismeretlen tettes több lövéssel megölte. Az eset vizsgálata során kiderült, hogy Döcher György kérte az enyhébb végrehajtási szabályok (evsz.) alá helyezését, és bár az őt fogva tartó Váci Fegyház és Börtön illetékesei nemleges javaslatot adtak, a bv. bíró engedélyezte a kérelem teljesítését, amit az ügyészi fellebbezés után a másodfokú bíróság helybenhagyott. Ugyanakkor kiderült az is, hogy a külső munkahely előzetes ellenőrzése a Budapesti Fegyház és Börtön illetékesei részéről nem történt meg, és a bv. nem szerezte be a Döcher György életmódjára vonatkozó adatokat a rendőrségtől. Mindezen okok hozzájárultak a Döcher György sérelmére elkövetett bűncselekmény elkövetésének lehetőségéhez.

Országosan felülvizsgálták az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását is. A vizsgálat tapasztalata alapján jelentős mértékben csökkent (845-ről 497-re) az evsz. hatálya alá eső személyek száma.

A Döcher-ügy kapcsán több bv. állományú személy fegyelmi fenyítésben részesült, és a történetek ügyében folytatott vizsgálatok vezettek végső soron ahhoz is, hogy személyi változások következtek be a bv. felsőszintű vezetésében.

November 1-jén Budai József, akit emberölés elkövetéséért 18 év 8 hónapi szabadságvesztésre ítelt a bíróság, mint az enyhébb végrehajtási szabályok alá eső, a Budapesti Fegyház és Börtönből havonkénti kötelező 24 órás eltávozáson levő fogvatartott emberölést követett el. Az ügy vizsgálata során kiderült, hogy Budai Józsefet a Balasagyarmati Fegyház és Börtönben 5 év letöltése után (!) jó magaviselete miatt fegyházfokozatból az enyhébb, börtönfokozatba javasolta áthelyezni az intézet parancsnoka. Így lehetővé vált az, hogy Budai József kérhesse az evsz. hatálya alá helyezését. A fogvatartott kérelmének teljesítését – bár az intézet nem javasolta –, az illetékes bv. bíró engedélyezte, az ügyész pedig tudomásul vette. Így Budai József jogosult lett arra, hogy havonta legalább egy alkalommal legkevesebb 24 órás eltávozásban részesüljön, melynek során újabb bűncselekményt követett el.

Az eset vizsgálatának tapasztalata az volt, hogy nem voltak kellően körültekintőek a fegyházból börtönbe való áthelyezést javasló, előterjesztő bv. személyek akkor, amikor nem vették figyelembe az elítélt szabadulásáig még hátralevő időt, az ítélet alapjául szolgáló bűncselekmény súlyosságát. Tapasztalat volt az is, hogy az evsz. hatálya alá tartozó személyek eltávozási lehetőségeit meghatározó 1979. évi 11. törvényerejű rendelet 9/A pontja (1) bekezdésének a) alpontja megfogalmazását („havonta legfeljebb négy alkalommal eltávozhat”) a végrehajtásra kiadott 6/1996. (VII. 12.) IM-rendelet 168. §-ának (4) bekezdése kiterjesztő jellegűre változtatta meg („az eltávozás lehetőségét havonta legalább egy alkalommal biztosítani kell”).

Tóth László fogvatartott, akit szintén emberölés miatt ítélték el 17 évi fegyházbüntetésre, és alkoholista életmódja miatt elrendelték kényszergyógyítását is, továbbá, akit jó magaviselete miatt fegyházfokozatból börtönfokozatba helyeztek át, és aki 2001-ben lett volna feltételeesen szabadságra bocsátható, így 1999. november 2-án átmeneti (a szabadulás utáni időszakra felkészítő) csoportba sorolták, a havonkénti egy alkalommal engedélyezhető eltávozáson erőszakos közönség bűncselekményét követte el, szeszestaltól befolyásolt állapotban.

Az eset vizsgálatának tapasztalata az, hogy nem kellő mérlegelés után lett kezdeményezve a fegyházból börtönbe történő áthelyezés. Az eltávozás javasolásakor, engedélyezésekor nem lett kellően figyelembe véve a korábban elkövetett bűncselekmény súlyossága, a fogvatartott korábbi alkoholista életmódja, nem vizsgálta pszichológus a fogvatartott aktuális személyiségét. A nem kellő körültekintést tanúsított bv.- állományú személyek fegyelmi felelősségre vonásban részesültek.

Az előzőekben említett két ügy tapasztalatai alapján az igazságügy-miniszter módosította az evsz. hatálya alá tartozó fogvatartottak eltávozását is szabályozó IM-rendeletet. Az új meghatározás szerint a havonkénti eltávozások számát, a fogvatartott eltávozás alatti magatartási szabályait az intézet parancsnoka határozza meg. Tehát már nem kötelező havonkénti egyszeri engedélyezés, de aki megérdemli, az négy alkalommal is eltávozhat.

A fogvatartottak bv. intézetekből való ideiglenes távollétét javasló, előterjesztő és engedélyező büntetés-végrehajtási gyakorlat egységes kialakítására országos parancsnoki intézkedést adtam ki. Ebben 22 súlyos bűncselekmény (például emberölés, erőszakos közönség, közveszély okozás, rablás stb.) miatt elítélt személyek intézetből történő, különféle jogcímenek (evsz., átmeneti csoport, kegyeleti jog, látogató fogadása, rövid tartamú eltávozása, csoportos kimaradása, büntetés félbeszakítása) történő ideiglenes távollétek javasolási engedélyezési szempontrendszerét határoztam meg.

Ez év szeptemberében több, titkos információszerezésre feljogosított szervezet olyan adatokról, tényekről, információkról tájékoztatott, amelyek szerint egyes fogvatartottak, fogvatartotti csoportok több intézetben fontolgatják annak lehetőségeit, és részükről akaratelhatározás van kialakulóban, hogy az október 23-i nemzeti ünnepünk körüli időben az ország bv. intézeteiben tömeges ellenszegülést tanúsítsanak, demonstráljanak. Az információk szerint így akartak tiltakozni az általuk augusztus 20-ra várt közkegyelem elmaradása miatt, illetve demonstrálni a bv. intézetekben tapasztalható szigorítások ellen.

A helyzet kezelésére írásos országos parancsnoki intézkedést adtam ki. Az intézkedésben elrendelem a biztonsági rendszerleírások, riadótervek, kiértesítési rendszerek, a

fegyverszobák biztonsága felülvizsgálatát. Elrendeltem továbbá a kapcsolatfelvételt az illetékes rendőri, tűzoltó szervekkel. Előírtam a bv.-állomány rendkívüli feladatokra történő külön felkészítését, bizonyos – rendőrökkel, tűzoltókkal közös – gyakorlatok végrehajtását, a parancsnoki, vezetői ellenőrzések számának növelését. Megszigorítottam az intézeti be- és kiléptetések rendjét, a biztonsági ellenőrzéseket, szemléket. Meghatároztam a nagyobb létszámú fogvatartotti mozgások, sport- és kulturális rendezvények, a szabad levegőn való tartózkodás fokozott biztosítását. Elrendeltem, hogy valamennyi bv. intézetben – igényelve a rendőrség erőit, eszközeit, a Határőrség, a Vám- és Pénzügyőrség kábítószer-kereső kutyavezetőit, kutyáit – október 23-a előtt legalább két alkalommal hajtsanak végre fokozott ellenőrzéseket, amelyek során vizsgáljanak át zárkákat, munkahelyeket és egyéb helyiségeket, motozzák meg a fogvatartottakat. Mindezek célja a tiltott, vagy támadásra alkalmas dolgok felderítése volt.

Mindezen feladatok végrehajtásának személyi, tárgyi feltételeit biztosítottuk, egyes szolgálatok megerősítésével, készenléti (lakáson bevonulásra kész) és készségi (az intézetekben szolgálatra kész) csoportosítások kialakításával.

A bv.-állomány – a rendőrség, a Határőrség, Vám- és Pénzügyőrség, Tűzoltóság együttműködésével – az intézetekben meghatározott feladatokat végrehajtotta. A szeptember 15-től október 17-ig, továbbá az október 18-tól 25-ig terjedő, az intézkedésemben megkülönböztetett két végrehajtási időszakban nem történt olyan rendkívüli esemény, amely megzavarta volna az intézetek működését.

Az intézetekben végrehajtott fokozott ellenőrzések demonstratív hatásukon túl fedtek olyan tárgyakat is, amelyek tartása tiltott. Így például

① a Budapesti Fegyház és Börtönben egy kézkrémes dobozba beépített rádiótelefon, heroint tartalmazó ampullákat találtak;

② a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben a kézről vett mintavétel egy személynél kokaint, egy másiknál heroint mutatott ki. A látogatóhelyiségben 11 ezer Ft átadását hiúsították meg, amelyet két látogató egy fogvatartottnak akart átadni;

③ a Kalocsai Fegyház és Börtönben kihegyezett acéldarabot, fűrészlapot, nuncsakut, kötélrészleteket találtak;

④ a Szegedi Fegyház és Börtönben egy életfogytiglanra ítélt személynél acélpengéjű kést találtak;

⑤ a Fővárosi Bv. Intézetben 47 darab kapszulát fedeztek fel, amelyekben amphetamin-tartalmú kábítószer volt.

Az országos parancsnoki intézkedés végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatokat jelentésben összegeztük. A jelentést az igazságügy-miniszternek felterjesztettük. A történetekről az igazságügy-miniszter nyilatkozatát követően sajtótájékoztatót tartottunk. A bv. vezetése sikerként értékelte, hogy fogolyrendezés büncselekmény előkészülete, kísérelte, megvalósulása nem történik meg, és már akaratelhatározási szakaszban, a fogvatartottak néhány, kisebb létszámú csoportjában sikerült megelőzni a súlyosabb kimenetelű rendkívüli események létrejöttét.

A tájékoztatóm II. fejezetében említett, az állami vezetés, a pártok, a média, a közvélemény érdeklődését felkeltő rendkívüli események egyes média megjelenítései különféle módon értelmezték, helyeselték vagy helytelenítették a bv. intézetekben tapasztalható „szigorításokat”. Ezekkel kapcsolatosan a bv. vezetésének álláspontja az,

hogy jelen időszakban a „szigorítások” a jogszabályok következetes, liberalizmustól mentes betartását, és a fogvatartottakkal történő betartatását jelentik. Álláspontunk része továbbá az is, hogy a bv. kötelessége jogalkalmazó szervként a jogszabályok végrehajtása.

Ugyanakkor jelenleg dolgozunk egy olyan programcsomag kialakításán, amely a „szigorítások ellentételezéseként” különböző programok (oktatás, képzés, szakkörök, kulturális és sportrendezvények stb.) széles körű lehetőségeit biztosítaná, döntően az intézetben belül.

Bökönyi István

Tisztelt Országgyűlés Önkormányzati és Rendészeti Bizottság Rendészeti Albizottsága!

A bv. a lehető legjobb együttműködésre törekszik a vele munkakapcsolatban levő bírói, ügyészi állománnyal, a rendvédelmi szervek tagjaival, az egyházak képviselőivel, továbbá mindazon állami, társadalmi szervvel, amely a fogvatartottak személyiségének változtatásában, szabadulásuk utáni beilleszkedésében részt vesz.

Kérjük Önöket, hogy továbbra is kísérjék figyelemmel, támogassák és segítsék a bv. feladatainak végrehajtását.

Budapest, 1999. november 15.

Tisztelettel:

*Dr. Bökönyi István s. k.
bv. vezérőrnagy, PhD*